

KÖNYVSZEMLE

Biblia Istennek az Ószövetségben és Újszövetségben adott kijelentése. Magyar nyelvre fordította a Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsának ószövetségi és újszövetségi bibliafordító szakbizottsága. Kiadja a Magyar Bibliatanács megbízásából a Református Zsinati Iroda Sajtóosztálya, Budapest, 1975. 1632 l.

A Biblia szövegét kiegészíti 8 oldalon többszínnyomású térkép és négy oldalon a szentírásban előforduló mértékek és pénzek ismertetése.

Az új magyar protestáns bibliafordításban részt vettek: Budai Gergely, Czeglédy István, Deák János, Erdős Károly, Kállay Kálmán, Mátyás Ernő, Pálffy Miklós, Pongrácz József, Tóth Lajos, id. Zászkaliczky Pál, Áprily Lajos, Békési Andor, Botyánszki János, Cserháti Sándor, Karasszon Dezső, Karner Károly, Kiss Jenő, Kocsis Elemér, Muntag Andor, Pákozdy László, Pröhle Károly, Szabó József, Szathmáry Sándor, Tóth Kálmán és Varga Zsigmond.

Az Ószövetség fordítása a Kittel kritikai kiadása, az Újszövetségé a Nestle-szöveg 25. kiadása alapján készült. Irányelv volt a szöveghűség és közérthetőség. A fordítók tekintettel voltak a Károli-Biblia szókincsére és sok ma is élő fordulatára, az istentiszteleti nyelvben meghonosodott kifejezéseire. Ugyanakkor bátran változtattak még a liturgiai szöveggé lett bibliai mondásokon is, ahol azok érthetlenné váltak, vagy ahol a régi fordítás tudományos szempontból túlhaladottá vált (pl. a Miatyánk szövegében „kisértet“ helyett „kisértés“, az 1Jn 5,7 vers elhagyása stb.).

A két évtized alatt létrejött bibliafordítás, mely hivatva van helyettesíteni Károli Gáspár fordítását, korszakalkotó jelentőségű. Részletes ismertetésére következő számunkban visszatérünk.

Szabó T. Attila: Erdélyi Magyar Szótörténeti Tár. I. kötet. A—C. Kriterion könyvkiadó, Bukarest, 1975. 1225 l.

Tudtunk arról, hogy Szabó T. Attila professzor és tudományos kutató hatalmas munkájának betetőzésén fáradozik, s mégis amikor a tavaly nyáron megjelent az Erdélyi Magyar Szótörténeti Tár I. kötete, A—C-ig, meglehetősen vettük kézbe terjedelme s rendkívül gazdag anyaga láttán.

Többek között az Igaz Szó 1970-es júliusi száma enged bepillantást a tudós műhelyébe, ahol rá jellemző szerénységgel vall a készülő Szótörténeti Tárról.

A néhai múzeumi és levéltári főigazgató Kelemen Lajos útmutatásait követve vállalta a nyelvtudomány művelésének nagy önfegyelmet, áldozatot kívánó, de nemes, szép feladatát. Tudta azt, hogy a levéltári kutatás nem ígérhet azonnali, könnyen megvalósítható eredményes munkát, azonban ő vállalta, mert elhivatottságot érzett iránta, élető eleme lett. Kelemen Lajos megsejthette a fiatal tudósjelöltben a kivételes erkölcsi és szakmai adottságot, és azért messzemenően támogatta őt.

Ötszáznál több önálló munkája mellett legnagyobb kétségtelenül a 8—9 kötetet ígérő Erdélyi Magyar Szótörténeti Tár, amely szerzője ötven év fáradhatatlan munkájának eredményét tartalmazza, s szinte félezer év nyelvi világról nyújt képet. Csupán ezek az adatok is önmagukért beszélnek.

A Tár történeti szókészletünk kincseit nyújtja, ugyanakkor a szavaknak a román és szász értelmezését is. Ez is nagy figyelmet érdemel. Ezzel használati köre szélesebb, ugyanakkor jelzi, hogy a tudományos kutatás nem ismerhet semmilyen elzárkózást, hogy ez a mű csak itt születhetett meg nálunk, hogy országunkban még sok kiaknázatlan erőforrás, hogy tudományos hagyományainknak életerős, mély gyökerei vannak. Ez a mű egy kicsit történelmi könyv is.

Már az első lapozgatás után az érdeklődő személyes kapcsolatba kerül a művel, de ezt nem lehet elolvasni és félretenni; ennek igazi gazdagságát csak úgy lehet fölmérni és hasznosítani, ha munkánkban minél többször vesszük igénybe, ezért íródott. Olyan, mint a forrás, amelyből minél többet meritünk, annál élvezhetőbb, tisztább a vize.

Az eddig megjelent értékelések kijelölték e tudományos mű helyét, alkotójának teljes elismeréssel adózott a belföldi és külföldi sajtó egyaránt. E helyen sem tudunk többet mondani, de megragadjuk az alkalmat, hogy megköszönjük ezt a Szótörténeti Tárát. Nekünk, akik személyesen is ismerjük őt, még többet jelent ez a mű. Mögötte érezzük az egyetemi tanárt, az igazi pedagógust, az igazi embert.

„Egy élet munkáját fordítottam magános gyűjtésre“ — mondta Szabó T. Attila, de megérte! Munkájának hatósugara évtizedekre vetíti fényét. Így érdemes dolgozni, pontosan, szépen!

A hetvenéves Szabó T. Attilának kívánunk erőt, egészséget, és várjuk a Tár újabb köteteit!

Vita Zsigmond: Jókai Erdélyben. Kriterion könyvkiadó, Bukarest, 1975. 287 l.

A könyv Jókai Mórnak erdélyi utazásaival ismerteti meg az olvasót, valamint az erdélyi tárgyú, Erdély-ihlette regényeivel és elbeszéléseivel. Lépésről lépésre vezet végig azokon a tájakon, amelyeket az író is végigjárt, s amelyeket oly nagy érdeklődéssel és szeretettel keresett fel.

Az erdélyi tájak mély benyomást tettek a romantikus lelkű íróra. Ennek a nagy hatásnak tulajdonítható, hogy olyan gyakran kereste fel

és örökítette meg regényeiben és elbeszéléseiben Erdély különböző tájait. De nemcsak a táj, a vidék, a természet megnyerő szépsége hagy mély nyomokat lelkében, hanem az itt lakó nép, az együttélő nemzetiségek is, mindennapi életükkel és küzdelmeikkel. Így kerül kapcsolatba és közelségbe az erdélyi unitáriusokkal, akik iránt nagy érdeklődést tanúsított élete végéig. Valószínű, hogy legelőször felesége, Laborfalvy Róza, szülei és rokonsága révén tudott meg többet az unitárius felekezetről. Jókai apósa Benke József, háromszéki, kálnoki eredetű székely családból származott, de csaknem minden erdélyi tartózkodása idején kapcsolatba kerül a mi vallásközösségünkkel. Már legelső erdélyi útja alkalmával, 1853-ban „Székelyföld“ természeti szépségeivel ismerkedve, az almási barlang közelében kíséretével egy éjszakát tölt el az unitárius lakosú Homoródalmáson. Néhány nappal később pedig Kolozsváron, a tiszteletére rendezett vacsorán, ismeretséget köt az akkor már széles körben ismert „vadrózsák“ gyűjtőgyűjtőjével, Kriza Jánossal is. 1871-ben, harmadik erdélyi útja során a Farkas utcai színház fennállásának 50 éves jubileumi ünnepségére érkezve, Tordára is ellátogat. A város építészeti és történelmi nevezetességeivel Albert János tordai unitárius lelkész, a „kifogyhatatlan anekdotázó és rendkívül jóízű társalgó“ ismerteti meg, ő kalauzolja végig.

Úgy tűnik, hogy az unitáriusok egyházi szervezete, hitelvei és vallásos világnézete mély benyomást tettek reá, mert 1876-ban már konkrét tervvel jön Erdélybe: Torda és Torockó vidékét, de különösen népét akarja közelebről látni és megismerni. Készülő regényének, az unitáriusokról szóló *Egy az Isten* megírásának adatgyűjtését szeretné elvégezni. Teleki Sándornak írja: „...Az unitárius atyafiakról kell mértéket vennem, mert egy regényt akarok rájuk szabni.“

Torockón rendkívül meleg és ünnepélyes fogadtatásban van része. A városka apraja-nagyja Koronka Antal unitárius lelkész vezetésével kivonul fogadására. Nagy hatással volt reá az ott látott táj, a Székelykő lábainál fekvő kis bányavároska, Torockó a maga elkápráztató és lenyűgöző természeti adottságaival s népe a maga jellegzetes viseletével és életközösségével.

Utolsó erdélyi útjára 1902-ben kerül sor, a Fadrusz János szobrászművész alkotta kolozsvári Mátyás király-szobor leleplezési ünnepélye alkalmával. Az ünnepséget az Erdélyi Irodalmi Társaság ülése nyitotta meg, amit a mai Brassai Sámuel Líceumban tartottak. Gál Kelemen, az iskola akkori igazgatója köszönti a már előrehaladott korú író. Jókai válaszában benne van egy hosszú és gazdag élettapasztalat eredménye: „Én úgy is, mint író, úgy is, mint hazafi és politikus hirdetője voltam a szabadságnak, mely a művelődés terjesztésével, a hazaszeretettel és istentisztelettel párosul. Ebben a törekvésemben legközelebb találtam magamhoz az unitárius felekezetet.“

Köszönjük Vita Zsigmondnak értékes és eredményes munkáját, melyből a „máig is legnépszerűbb író“ életének és életművének hozzánk, unitáriusokhoz is egy igen közel álló szakaszát ismerhetjük meg, vagy eleveníthetjük fel.

ANDRÁSI GYÖRGY

Szőcs István: *Más is ember.* (Kis illemtan) Az Előre kiskönyvtára 38. Bukarest, 1975. 351 l.

A kitűnő prózájáról — s még inkább szellemes-gúnyos műbírálatairól, kis cikkeiről — ismert író ezúttal „konzervatív“ műfajjal jelentkezett.

Szőcs István kis illemtana komoly és időszerű alkotás. Időszerű, mert e műfaj az elmúlt évtizedek hazai magyar nyelvű könyvkiadásában meglehetősen elhanyagolt területnek számított. Komoly, mert szakít az utóbbi évtizedekben írott ún. vidám illemtanok hagyományával: mellőzi az állandó tréfálkozást, a gyakran felesleges szellemeskedést.

A szerző tudatos komolysága — melyre már a megkapóan frappáns cím is figyelmeztet: *Más is ember* — azon lényegi észrevételből fakad, hogy a viselkedési szabályok, melyek íratlan törvényekként irányítják az emberek viselkedését, az *erkölcsiség* alapelveiből következnek. Ezen íratlan törvények — noha főként külsőségekben nyilvánulnak meg — az ember belső erkölcsi értékeit hivatottak tükrözni. Az emberek közötti kapcsolatok külső megnyilvánulási formái nem mulatságos vagy közömbösen értékelhető „szabályocskák“, hanem emberi együttélésünknek és a teljes erkölcsi értékű ember kialakításának fontos tényezői.

Szőcs István műve három részre oszlik. A könyv fő értékét kétségtelenül az első rész képviseli. Ez a 12 fejezetre tagolt, mintegy 170 oldalra terjedő rész világosan szemléltetve ismerteti meg az olvasóval mindazt, „amit az illemtanról — általában — tudni illik“. Az erkölcsről és intelligenciáról; az erkölcsről és etiketről; az őszinteségről és udvariaságról; az etiketről és a jellemről; az illemtanról és az intelligenciáról; az őszinteségről, igazságról, tapintatról és emberi méltóságról; az erkölcsi érzékről és a szépérzékről; a tiszta lelkiismeretről és büntudatról; az igazságosságról és lovagiasságról; az illemtanról és munkáról — hogy csak a legfontosabbakat emeljük ki — szabatosan megfogalmazott meghatározások s ezen fogalmaknak gyakran bonyolult összefüggéseit boncolgató eszmefuttatások azt sejtetik, hogy a szerző nemcsak általános bevezetést ad a témához, hanem elméleti megalapozást kíván nyújtani a viselkedési szabályokat feldolgozó második részhez.

Mindez nagyon tanulságos, még akkor is, ha itt-ott kifogásaink támadnak. (Például, egy vallásos vonatkozású esetet kiemelve, a VIII. fejezet tiszta lelkiismeretről és büntudatról írott fejtegetései rendjén a szerző utal a „megkerült bárány esetére“ is (109.); csakhogy a példázat — Mt 18,12—14 — valódi értelmezését — szerintem — a 14. vers adja, s nem Szőcs István.)

A második rész pontokba osztott fejezetei a „szép viselkedés szabályairól“ oktatnak ki. A köszönés, a kapcsolatteremtés különböző alkalmaira, az utazáshoz, étkezéshez, öltözködéshez, természetjáráshoz nyújtott megszívlelendő viselkedési szabályok mellett kiemelésre méltó a „Sértés és bocsánat“ fejezet néhány megállapítása: „A véletlen sértésért is bocsánatot kell kérni!“ (198). Vagy: „ha valakit ügyetlenséggel megbántottál vagy megzavartál, ne csak szóval igyekezz jóvátenni.“ (199.)

Hasonlóképpen a „munka- és munkahely illemtanából“: „Tiszteljük egymás munkáját, még olyankor is, amikor meg vagyunk győződve arról, hogy a miénknél kevésbé fontos!“ (234.) „A kötelező mértéken túl is illik törődni a munkahely jóhírével! Azonkívül, hogy a maga

részéről mindent megtesz az ember az eredményekért, legyen önérzetes tagja munkahelyének és védje meg azt, ha valahol lekicsinyelni, befeketíteni vagy legalábbis »kipletykálni« akarják.“ (237.)

A könyv harmadik részében a szerző az utóbbi 300 év művelődéstörténetéből — ismert és kevésbé ismert szerzők műveiből — válogatva ad ízelítőt elmúlt korok illeméből s néhány kultúrtörténeti érdekességről.

Szőcs István kis illemtanának intelmeivel, viselkedési szabályaival felvértezve, lelkiekben kétségtelenül gazdagodva térhetünk vissza hét-köz- és ünnepnapjaink alkalmaihoz. Még ha — e könyv olvasása előtt — ismertük is az emberi együttélésnek s kulturált viselkedésnek ezen szabályait. Mert, a szerzővel szólva, nem árt felújítani ezt az „ismeret-séget“, hogy sose feledkezzünk meg róla. Mint ahogyan arról sem szabad megfeledkeznünk — embertársainkkal való együttélésünk rendjén —, hogy más is ember. A másik is ember. „Még hozzá nemcsak általában és elvontan, hanem konkrétan is képviseli az emberiséget. Legalább annyira, mint mi. Hát úgy bánjunk vele!“

KOVÁCS ISTVÁN

Sütő András: Itt állok, másként nem tehetek ... Két dráma. Krite-
rion könyvkiadó, Bukarest, 1975. 153 l.

A szerző két darabja a reformáció századának radikális eszméit szó-
laltatja meg.

Egy lócsiszár virágvasárnapja c. darabot Heinrich von Kleist króni-
kája nyomán írta, Kolhaas Mihály lócsiszár történetéből. „Az én mun-
kám — mondja Sütő — nem Kleist művének dramatizálása. Magam csu-
pán a korabeli német krónika drámai alaphelyzetét választottam épít-
kezési helyül — saját mondandóm számára.“ Kolhaas Mihály, a refor-
máció buzgó híve, nem történelmet ábrázol, hanem egy vérbe fojtott
parasztforradalom kormos, akasztófás, de élő világát és igazságait. „Az
igazság napja földerül / Ha van ki bátran s emberül / Harcoljon érte /
Túzzal és vassal / Mint Kolhaas Mihály az arkangyal.“ Ez a dráma opti-
mizmusa és üzenete az ember számára.

Csillag a máglyán — Kálvin és Szervét drámája, melyről könyvtára-
kat írtak össze. A szerző vallomása szerint diák korában megragadta
képzeletét a „minden kortól toleranciát könyörgő szerencsétlen Szervét
sorsa“. A drámának első gyermekrajzolatú vázlatát a nagyenyedi Bethlen
Kollégium tanítójelöltjeként készítette 1943-ban Pusztakamaráson.

Csillag a máglyán, „áltörténeti“ dráma, melyben mai gondolatok és
problémák elevenednek meg. Az író nem történelmet akar ábrázolni, ha-
nem eszméket. A híres per nem Kálvin és Szervét, hanem a hatalom és
az egyén, a közösségi érdek és az egyéni szabadság között folyik. Mind-
ez kiviláglik a szerző nyilatkozatából is, midőn elismeri, hogy „a refor-
máció irodalmában jártas olvasó ténybeli tévedéseket vethet a szerző
szemére. Mindezek időbeli és térbeli elmozdítása, avagy árnyalatos mó-
dosítása: dramaturgiai követelmény volt.“

Kálvin és Szerveto drámája négy évszázadnak múltba és jelenbe világitó tanulságát fejezi ki: a humanizmus, a szabadság, az emberi méltóság igazának tiszteletében és védelmében.

Vilhelm Károly: *Festett famennyezetek. Alakos ábrázolások a XV—XVIII. századi erdélyi templomokban.* Kriterion könyvkiadó, Bukarest, 1975. 42 l.

Vilhelm Károly a festő szemével, az esszéíró szenvedélyével ír egy meglehetősen elvont, elsősorban a kutató figyelmére méltó művésztörténeti részletkérdésről, úgy, hogy munkáját a nagyközönség is élvezheti. A munka értékét emeli az alakos ábrázolást is tartalmazó kazettás mennyezetek adattára, a festő-asztalosok névsora és könyvészet, amely összefoglalja a kérdés alapvető irodalmát.

Az adattárban a következő unitárius templomok szerepelnek: Ádamos, Dicsőszentmárton, Énlaka, Homoródkarácsonyfalva, Magyarszentbenedek, Nyárádszentmárton, Oklánd (tévedésből reformátusnak veszi), Szentábrahám és Szentgerice.

A kötet jó, minőségű papíron, kemény kötésben jelent meg. A képanyag nyomdai kivitelezése sok kívánnivalót hagy maga után.

A fényképeket Biró Gábor, Darabont Lili, Erdélyi Lajos és Nagy Pál készítették.

SEMĂNĂTORUL CREȘTIN

Revista Bisericii Unitariene din R. S. România

Anul 82

Nr. 1

1976

CLUJ-NAPOCA

CUPRINSUL

Dr. Lajos Kovács	
Pastorala de anul nou	3

STUDII

Ferenc Benczédi	
Introspecție de rugăciune	5
Dr. Miklós Fazakas	
Opinii despre voința liberă	10
Dr. Árpád Szabó	
Însemnătatea comunității din Cumran a esenilor și influența ei asupra perioadei de formarea creștinismului. Partea I-a	13
Dr. Vilmos Izsák	
Însemnătatea cunoștințelor de psihologie religioasă în domeniul pastorației	23
Pál Benczédi	
Viața și activitatea profesorului de drept Mikó Lőrinc	26
Din principiile de viață ale lui Mikó Lőrinc	34
Dr. Loránd Lengyel	
Adunarea generală a 5-a a Consiliului Mondial al Bisericilor	35
Ce s-a mai întâmplat la Nairobi	37

LUCRĂRI OMILETICE

Imre Gellérd	
Imaginea lui Dumnezeu în noi	41
Zoltán Kiss	
Jugul plăcut	44

Ágoston Benedek	
Bucuria adevărată	46
István Kovács	
Secretele misiunii noastre	47
O strângere de mină la început de an nou	49
Dezső Szabó	
Scheme de predici	50
VIAȚA BISERICEAȘĂ	60
ȘTIRI BISERICEȘTI	62
RECENZII	65

Colectivul de redacție — Editors
 Președintele și redactor responsabil: P.S.S. dr. Lajos Kovács,
 membrii dr. János Erdő (redactor responsabil adjunct), dr. Árpád Szabó, Dezső
 Szabó (redactori) și Ferenc Sebe

CHRISTIAN SOWER

Journal of the Unitarian Church in R. S. România

Volume 82

1976

Number 1

CLUJ-NAPOCA

CONTENTS

New Year's Message, L. Kovács 3

STUDIES

Introspection and worship, F. Benczédi 5
The free will and determination, M. Fazakas 10
The influence of the Qumran community on Christianity Part I.
 Á. Szabó 13
The psychology of religion and the minister's pastoral work, V. Izsák 23
The life and work of Lőrinc Mikó, P. Benczédi 26
From the life-principles of Lőrinc Mikó 34
The 5th Congress of the World Council of Churches, L. Loránd . . 35
It happened also in Nairobi 37

SERMONS

The image of God in our souls, I. Gellérd 41
"My yoke is good", Z. Kiss 44
The true joy, Á. Benedek 46
The prize of our calling, I. Kovács 47
"Make vows to the Lord your God", I. Kovács 49
Sermon outlines, D. Szabó 50

CHURCH LIFE 60

NEWS 62

BOOK REVIEWS 65

Redacție — Editorial Office
3400 Cluj-Napoca, B-dul Lenin nr. 9., R. S. România, Tel. 146—09

Intreprinderea Poligrafică Cluj 3033/1975
Municipiul Cluj-Napoca

